

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p>SZERKESZTŐSÉG, hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő: Nagy-Várad-utca 2127.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer, szombaton, egy íven. Előfizetési ár egész évre 5 frt. félévre 2 frt. 50 kr. Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt; 200 szóig 2 frt; a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr; harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p>KIADÓ HIVATAL, hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden közlemény és küldemény intézendő: Fűvészkert-utca 1080.</p>
--	--	--

Tartalom. Valljunk színt. Könyves Tóth Kálmán. — Közgyeink. Néhai Nagy István esperes életéből. K. Nagy Sándor. — Allítsunk lelkészi segélyegyesületeket. Győri Lajos. — Nekrolog. Bethlendi Endre 1850—1888. Dombi Lajos és Csiky Lajos. — Külföld. — Különfélék. — Szerk. posta.

Valljunk színt!

A „Prot. Egyh. és Isk. Lap“ f. évi 5-ik számában Szóts Farkas úr a Prot. irod. Társaság megalakulásának küszöbén megállva, ugyancsak szigorú szavakkal mond ítéletet azok fölött, kik még mindig az ajtón kívül tartózkodnak. Kimondja reájok, mintha egyenesen szívökben olvasna, hogy minő indokok lehetnek azok, melyek e vonakodókat a belépéstől visszatartóztatják. Reájok süti mintegy a képmutatás jellegét, reájok dobja a „lelketlen közöny“ köpönyegét s aztán oly titulusokkal tiszteli meg azokat, hogy a vér méltán arczokba szökhetik.

Én nem vádoló Sz. F. urat, sőt menteni igyekszem. Túlbugósága ragadta oly túlzott kifejezésekre, melyeket, ha nem maga gyártja vala az indokokat, bizonyosan nem tesz arra a türelmes papirra. Menti őt az ügy iránti forró érdeklődés s ettől elfogultan nem látja az alapvetésnek sarkalatos hiányait. Pedig bizony, ha az alap tévesztett, az arra épített egész alkotmány ingadozni fog.

Már akármiként okoskodjék is az a modern liberálismus, mely a felekezetiesség korlátait nem tűri s péle-méle zászlója alá sorakoztatja azokat, kik a prot. hitelvekkel ellenkező tanokat hirdetnek, vagyunk és leszünk néhányan mindig, kik ez ellen fölemeljük bátran tiltakozó szavunkat. Mi szigorúan meg akarjuk őrizni a felekezetiesség jellegét, mert érezzük, hogy sohasem volt erre égetőbb szükség, mint épen ma, mikor eme védbástyát sok oldalról kezdik döntögetni, míg másfelől a kath. egyház a magáét hovatovább erősíti.

S a mikor azt látjuk, hogy az a minoritás, t. i. az uni-

táriusok felekezete minő nyomást igyekszik gyakorolni; mikor azt olvastuk Derzsi K. unitárius lelkész tollából, „a ref. papságnak legalább is felerésze — az ő tapasztalata szerint — unitárius elveket hirdet“ (Prot. Egyh. s Isk. L. 1885. évf. 1085. l.), nem méltán fölháborodik-e mindezekre a kedély? Nem kiviláglik-e mindjárt e nagy garral hirdetett kifejezésből is az a nézet, mely közöttök lábra kapott? S itt elmondhatjuk azt: „ex uno disce omnes!“ Kell, hogy legyenek a protestáns egyházban, kik az ily kifejezéseket visszaütásítsák s számon kérjék, hogy D. K. úr hol szerezte a maga tapasztalatait? S ha látjuk másfelől, hogy e felekezet egyes tagjai mily jézsuíta fogásokkal toborzanak híveket a mi táborunkból, ugyan kérem, tegyük kezünket szívünkre, elnézhetjük-e hideg vérrel, hogy azok velünk együtt egy fedél alatt, mint ugyanazon társaság tagjai szerepeljenek. Történeti fejlődése, hitelve e felekezetnek tulajdonképen épen úgy, mint egyik oldalról a catholicismus, semmi más, mint a protestantismus negatiója s igen találóan jellemzi e felekezetet a nagy tudós Schweizer e szavakkal: „száraz értelmességben a reformált állasponton túlment s csaknem egészen az ebionita zsidóságra ment vissza.“ Nem is tudom, ha vajjon ők magokat „protestánsok“-nak nevezik-e, de hogy a protestánsok ellen heves vitát folytattak, azt bizonyítgatnunk felesleges. Mi tiszteljük vezérférfiaikat, mint egy haza gyermekeit testvéri szeretettel öleljük őket át, épen úgy, mint kath. testvéreinket, de egyházi, vallásos téren más mezőben vetünk, más mezőben aratunk s még azt sem szívesen nézzük, hogy ők közöttünk kalász-szedeketők legyenek.

Kemény beszédek ezek tagadhatatlanul, magokon viselik a türelmetlenség bélyegét, sőt reánk olvashatják azt is, hogy ez a nézetünk középkori sötét felfogás. Am legyen, eltűröm még ezt a vádat is, holott ez a tartózkodás semmi más, mint a protestáns egyház fenmaradásának s erősítésének kényszerűsége következménye. Én is

i-mótelem Dicsőfível: „*van-e még magyar református egyház?*”²⁴

Hogyan, miként védelmezzük mi ennek hitelveit, jogait, ha pusztán gyöngédségből, túlhajtott liberálismusból más felekezet tagjaival egyesülve, a minoritás elől visszahúzódnunk; hivatalosan pecsételvén meg az egyesülés által Derzsi K. úr eme híres nyilatkozatát: „a reform. papságnak legalább is felerésze unitárius elveket hirdet.” Lehet, hogy az én felfogásom téves, de szerintem ily esetekben a türelmetlenség bizonyos fokig nagyon is indokolt. Ugyan hol az a házi gazda, a ki szívesen fogadna magához oly lakót, a ki folyvást ellenkezik vele s utóljára azt hirdetné, hogy az a ház tulajdonképen nem is a gazdáé, de az övé. Ide megy pedig D. K. úr nyilatkozata, mikor azzal dicsekszik országvilág hallatára: „a ref. papság felerésze unitárius elveket hirdet.” E szerint tehát nálunk nem mi vagyunk az urak, vagy ha urak akarunk maradni, meg kell hajolni az előtt, a ki a mi házukba költözik.

Ha elhagyjuk a „protestáns” jelzöt az „irodalmi tud. Társaság” mellől s a helyébe a „vallásos” vagy „egyházi” címet veszszük föl, akkor illeti ott hely az unitáriusokat is, de mikor a két prot. felekezet egy irodalmi testületté szervekedik: akkor ott egy idegen elem az egészre bomlasztó hatást gyakorolhat. S mindezt mérlegelve, nem alaptalan azoknak aggodalmuk, a kik már a kezdet kezdetén, ott a küszöb előtt remegve állanak s nincs kedvök belépni oda, hol a vélok teljesen ellentétes elemet, bármily kis mértékben is, képviselve látják. Szép az a keresztyén türelem bizonyos fokig, de van bizonyos határ, hol annak meg kell szünnie, mert máskülönb az engedékenység miatt a nemes törzsből kinőtt fattyúhajtás úgy elbokrosodik, hogy minden egyes levelen a D. K. úr híres nyilatkozatát láthatjuk felírva.

Hát kérem, ott van a másik szélsőség, ha már következősek akarnak lenni. Tessék kihirdetni, hogy az „evangéliom közös törzséről nőtt” nazarénizmus, — mert ez is azt állítja, hogy onnan nőtt ki, — továbbá a terjedő baptismus is helyet foglalhat a prot. irod. tud. Társulatban. Pedig hát épen most nagy szükségünk van különösen arra, hogy egyházunk tagjait a hitelvekben erősítsük s ha itt szétszakadozunk, ha azokat a hitelveket adiaphorácul tekintjük, ha a bibliára, mint egy alapra épített kővárunk nincs: akkor a gyakorlati életben is megszűnünk protestáns keresztyének lenni; közönnyössé válik előttünk mindaz, miért atyáink küzdöttek, foladjuk a jogfejlődés történeti okmányait. Magunk írunk új okmányokat, s nincs, a ki azokat szentesítse; de nem is lehet, mert az egész száz meg száz részecskékre oszolva, nem összpontosul egy közös gyúpontra. Szétszakadozottság, szétbomlás mindenütt, csak azért, hogy az individualis nézetek a mai felfogás szerint több értékűek, mint az egyetemesnek tömörülése. Ha tehát nem lehetünk ma már helvét hitvallásúak, mint a hogy ág. hitv. testvéreink még az ágostai hitvallást nem tépték széjjel, maradjunk legalább evangéliom szerint reformáltak s az érdekünket képviselő Társulat miért vesz föl kebelébe épen a mi érdekeink ellen törő elemeket? Szemünkre vetik talán, hogy a szabad vizsgálódás ellenségei gyanánt lépünk föl, hogy inquisitori szerepre vállalkozunk? Ezt csak az elfogultak mondhatják: a mi igazunk, a mi jogaink védelmezése a mi saját hatáskörünkben egyáltalában nem gátolja a más nézetűeket, hogy ők is a magok hatáskörében a magok jogainak védelmezésére meg ne tegyenek mindent, a mi a nemes hadviselés modorával

összef. r. De hogy a mi táborunkban alkalmazzák épen mi ellenünk a hadviselés eselfogásait, — ez talán mégsem járja meg.

Van még ezenkívül a prot. tud. Társaság alaptervezetének egy lényeges hiánya. Teljesen kizárja, legalább egy időre kizárja a „népies irodalmat.” Holott ez lenne a legelső teendő. Nem féltem én most annyira a képzett és mívelt protestánsokat, mint magát a népet. Itt terjed, mondhatnám, harapózik a közöny. S míg a Sz. László s Sz. István Társulat ezrével ontja a kath. egyház malmára a vizet, míg e két Társulat kiadványai ott láthatók mai napság a reform. s ág. hitv. egyháztagok hajlékában, mert a colporteurök még ingyen is osztogatják: addig a mi népies vállalatunk egymásután bukunk el. Majd másfelől az unitárius kis könyvtár füzetei szintén úgy vándorolnak szerteszét. Mi nálunk pangás, tespedés. Szomorú dolog, de kétségtelen igazság. Olesó lapot, csaknem ingyen lapot nem adhatunk a nép kezébe.

Ezt az ügyet kellett volna első sorban fölkarolni s íme ez ad graecas calendas elhalasztatott. Volt alkalmam látni mostanában a Sz. István Társulat kiadványait. Ott van p. o. „Egy délután Antal bácsiéknál a vegyes házasságokról.” Ha ez az ügyesen szerkesztett népirat egy vegyes házaspár kezébe kerül, többet ér húsz reversálnál is. Hamarabb lépze viszi a szegény embert. Kezembem van egy népszerű, nagyon elterjedt munka, a hol a többek között ez áll: „a katolikus fél ígérje meg az eretnek megtérítését, mert e nélkül a házasság minden áldásnélküli.” Továbbá szóról-szóra ezt olvassuk: „Mi a protestáns pap? feketébe öltözött egyén, ki vasárnaponként a szószékre lép, hogy valami erkölcsi tanítást adjon, kik magok is elösmerik, hogy a nép bennök semmi jellemet, tekintélyt nem ösmer.” „Nálok papság nincs, a papság csak álarcz.” És így tovább folytatja epés kifakadásait minden lapon. S ily művek ellen nincs nálunk védekezés.

Nincs oly társulatunk, minő Németországon, mely népszerűen írott egyházi beszédeket, értekezéseket osztana szét a nép között, minek az a jó eredménye lett, hogy két év alatt a nyilvános istenitizsület látogatók száma 10%-kal növekedett. Azokat az idegen földből átültetett traktátusokat a hitet ébresztő olvasmányok közé nem sorozhatjuk. Nem gyökerezik meg nálunk az ilyen.

Már pedig, mint a tervezetből előrelátható, a „**tudományos**” irodalmi Társaság nem szándékozik lebocsátkozni azokhoz, a kik nagyrészbem alkotják az egyházat, nem szándékozik lebocsátkozni a néphez, hogy azt oktassa, hitében szilardítsa; de majd ad történelmi monographiákat, ad mély bölcsészeti értekezéseket s oly irányú cikkeket, melyek terjesztik a tudományt, de szárazon hagyják a hitéletet.

Az egyoldalúság aztán az egésznek rovására történik. A fej megnő, a kéz elbénul, a láb megsántul, ha az is nem működik. Egészséges szervezet csak úgy lesz még erősebbé, ha minden ideg egyaránt működésben van. Komoiy és meggondolásra méltó körülmények ezek. Itt az ideje, hogy megalakuljon az irod. Társaság; de itt az ideje annak is, hogy már az alapvetésnél nagyon figyeljünk, mert itt minden tévesztés keserűen megboszulja magát. Az elméletben szépen keresztül vitt tervezet a gyakorlati kivitel alkalmával használhatatlannak bizonyul be. Vigyázzunk, mert az a fa, a mely csak egy oldalról nő s nem mindenütt egyenletesen, épen azon az oldalon török le, hol legerősebbnek látszott lenni.

Ezeket elmondani kötelességemül tartottam, hogy mint-

egy válaszoljak Sz. F. úrnak azon túlerős kifakadásaira, melyekkel azokat illette, kik még eddig tartózkodó álláspontjokból ki nem mozdultak. Nem mintha közönyösök volnának, nem mintha a munkától vagy áldozattól visszariadnának, de azért, mert aggasztó előjelekkel találkoznak. Oszlassák el ez aggasztó előjeleket a vezérférfiak s meglássák, szívesen, örömmel sorakozunk a kibontott zászló alá. Mert bizonynyal nem tetszetős jelszavak és hangzatos ürügyek mögé rejtőzünk mi, de őszintén, nyíltan ki merjük mondani a világ előtt meggyőződésünket. Elítélhetnek, de most is határozottan merem állítani, — s vajha Cassandra ne legyenek! — hogy a most tervezett alapon szilárd egyesülés az egyetemes protestáns egyházban nem jöhet létre; de lesz így egy irodalmi társaság, mely a maga szűk körében mozogva, magáért, magának él, de az általános közügy, az összes egyház abból nem nyer minden rétegében — s ez volna fő dolog — tápláló és életető lelki eledelt!

Ime ez az őszinte nyilatkozat tanúsítja legjobban, hogy mi, kik még távol tartjuk magunkat, nagyon is érdeklődünk s ha szavunk nem lenne pusztában kiáltó hang, ott leszünk, a miéink között!

Könyves Tóth Kálmán.

Közügyeink.

Néhai Nagy István esperes életéből.

(Folytatás.)

De nemesak a magán életben, hanem a közéletben is felismerték és becsülték tudományosságát és jellemességét s a kicsiny kasszántói egyház lelkészét előbb (1847.) jegyzőjévé, később (1848.) esperesévé és a minisztérium által összehívott országos értekezletre küldendő követévé választotta „a bihari helv. hitvallású egyházvidék.” E két utóbbi választás nevezett egyházvidéknek 1848. évi június 28-ikán Várad-Olasziban tartatott nyári rendes közgyűlésén történt. És hogy mily népszerűségnek örvendett már ekkor az egyháznaknál, nyilvánvaló abból, hogy reá, mint a minisztériummal való értekezletre küldendő követre 30 egyház 3762 szavazatot, ezen kívül 2 egyház számkítétel nélküli általános szavazatot, — az esperességre 30 egyház 3632 szavazatot adott, holott utána a követségre a legtöbb szavazatot kapott Eressey Zsigmondra is csak 6 egyház szavazott s az esperességre a régi, évtizedeken át esperesi hivatalt viselő várad-i pap, Zilahy József is csak 622 szavazatot kapott s csupán a nagy befolyású és közkedveltségben álló földesúr, későbbi kormánybiztos Hodossy Miklósnak volt több szavazata (4140) a követségre¹⁾. Minthogy azonban két követ kellett, tehát Hodossy Miklós és Nagy István lettek megválasztva s „a választás eredménye kedves tudomásul szolgálván s a választottak őszinte bizodalmat tolmácsoló éljenzéssel üdvözlötten, — a Julius 3-ikára kitűzött egyházkerületi gyűléseni megjelenésre megbízó leveleik átvétele végett — — útasítottak.”²⁾ Ugyanez alkalommal az esperestre beadott szava-

¹⁾ A bihari helv. hitv. egyházvidék jegyzőkönyve 1848. június 28-ról 57. és 58. sz.

²⁾ A Bihari helv. hitv. egyházvidék jegyzőkönyve. 1848. június 28-ról. 57. sz.

zatok összeszámoltatván, „midőn az általános többség nyilatkozott akarata által Nagy István elválasztása tudomásul szolgálna e gyűlésnek, ennek egyik tagja által indítványozva, általános lón a megállapodás, hogy az esperest — mint a ki nemcsak az egyházkerületi tanácsnak kiegészítő tagja, hanem sokkal inkább és közvetlen az egyházvidék hivatalnok, mellynek tagjai által választatik s annak érdekeihez s a helybeli körülmények és viszonyok szerinti kormányzásához van köttetve, s innen következőleg nem mint eddigelé történt, csupán az egyházkerület, hanem az egyházvidék előtt is tegyen hitet. Mire nézve eskü formuláztatván, az elválasztott esperest a szerint, a gyűlés előtt a hitet letette s széke elfoglalására felszólított. Székfoglaló az esperesti hivatásnak protestáns egyházi életünkre beható érdekes és fontos voltát beszédében kiemelvén s annak nehéz kötelességeit — miknek teljesítésére sok testi s lelki erő, tanulmány; életbölcesség, tapintat, emberismeret és bánásmód, philanthrópia s kitartó buzgóság kívántatnak — előadván: bevallotta, hogy ha e kellékekhez méri tehetségeit, lehetetlen remegés nélkül állania a dolgok élére. Azonban legalább teljes akaratképességet, egyszerűséget, türelmet és buzgóságot érezvén magában minden jóra, a választók akaratának engedelmeskedve, által veszi az egyházvidék kormányát azzal a reménnyel, bizodalommal és számolással, hogy a gyűlés, gyöngeségében támogatója, útasításával vezérlője s gyarlóságából történhető hibáinak szelíd bírálója leend. Őszinte bizodalommal kérte különösen is elnöktársát tanácsadójául, együtt munkálójául, kinek komoly, nyugodt elműsége, érett, megfontoló bölcsesége annyira tiszteletben áll előtte, hogy az egy hatóságnak, egy tanácskozó testületnek két elnökei egyesüljenek ikertestvérekként, egy lélekben, egy célban, egy törekedésben, melly az egyházi élet virágzása legyen. Aztán azon szerencséséjét emelte ki székfoglaló, miszerint neki jutott az elsőség, a zárt testületek kiváltságainak ideje lejártával az esperesti fényes állomásra, az egyházvidéki néptöbbség által felmagasztaltatni; s midőn e magas szerencsét kedves ereklyeként ígerte örzendőnek szíve végmozdulatáig: köszönetet mondott a fényes kitüntetésért, kérvén a jelenlevőket, mondanák meg otthon választóiknak, mikép szívében kegyelve fogja ápolni a bizodalom szép gyöngé virágát s igyekezni fog azt tettekben úgy gyümölcsöztetni, hogy majd 6 év elteltével, midőn a választás jogát a nép szabad rendelkezése alá visszabocsátandja, minél kevesebb oka legyen annak a velei elégedetlenségre. Ez ígéretnek s fogadásnak pecsétül jobbát nyújtja elnöktársának, az egyházvidéki tanács tagjainak s a gyűlésen valamennyi jelen voltaknek és esperesi működését mint egyik elnök megkezdette.”¹⁾

Az 1848-ik évi július 2—7-ig tartó egyházkerületi gyűlésen már elnöktársával Hodossy Miklóssal részt is vett, — valamint részt vett a pesti vallásügyi értekezleten is augusztus 23-tól szept. 12-ig.

Irta K. Nagy Sándor,
n.-várad-i kir. alügyész.

(Folyt. köv.)

¹⁾ A bihari helv. hitv. egyházvidék 1848. június 28-iki gyűlése jegyzőkönyve. 58. sz.

Állítsunk lelkesi segélyegyesületeket!

Motto: „Egymásért — magunknak.“

Azon helyzet, melyre hivatásunk állított bennünket prot. lelkészeket, legnagyobb részünktől kettős küzdelmet követel.

Hivatásunk szerint küzdenünk kell az Isten országáért a sötétség, elfogultság, hitelenség és bűn ellen; e küzdelem magasztos, szent, és annak, ki híven küzd, jutalma nem földi, jutalma elmaradhatatlan!

De míg az emberért küzdünk az emberi ellen, majdnem mindnyájunknak tetterejét zsbasztja egy másik küzdelem, nehéz küzdelem: családunkért, annak jövőjéért. És e küzdelemnek jutalma oly ritka, tövisé mindennapi, vége: koporsónk felett segélyre szorult özvegy és árvák! Ezúttal csak emerről!

Azt hiszem, nem túloztam a színezésben; az élet oly bőven termi számunkra sorsunk keserű gyümölcseit és ma — és ezután még bővebben, mint ezelőtt. Mert — eltekintve attól, hogy ma a mindig pénzzel járó külsőségekből sokkal többet kívánván tőlünk a civilizált közvélemény, mint a multban, nehezebbé vált a megélhetés és családunk jövőjéről való gondoskodás. Köztudomású dolog például, hogy az academia promotiók sok theologust szerencsésé tettek. Rektoriáján megismerték, hamarabb kapott ekkleziát; káplánkodására pénzt gyűjthetett, sőt sokan tőkével foglalhatták el parochiájokat. A mostaniak? Nem gyűjthetnek, miből huzamosabban kitarthassák magokat s a hosszú káplánkodás még azt is felemészti, mit esetleg egyik-másik örökölt.

No de — lehet mondani — majd kárpótolja őket egy-egy ekkleziá, majd gazdálkodnak, majd takarékoskodnak és majd — (ezt azonban már az élet fogja megmutatni) majd esalódnak! Bizony néhány szerencsésébb kivételével, ha magára kényszerített takarékosagra nem szorítja magát papságunk, megélhet — legfőképpen az adós szolgaságának lelekperzselő tudatával szívében, megélhet nagynehezen kinlódva, vergődve, de esaládjáról nem gondoskodhatik; mert, még ha volna is a mai válságos világban haszon a gazdálkodáson: az csak úgy lehet, ha van hozzá forgótőke, képesség, szakértelem és arra alkalmas természet; nekünk pedig nagy szerenese, ha e kellekek közül nem mind hiányzik.

Szükségessé válik tehát kényszerült takarékosagra szorítanunk magunkat. Ez azonban nem történhetik másként, mint életbiztosítás vagy értékpapírok részletre vásárolásával. Elhatározzuk magunkat, hogy évenként bizonyos összeget takarékpénztárba helyezünk s így alkotunk tőkét — halálunk utánra családunknak. Szép elhatározás, de száz közül talán egy tudná megállani, hogy azt minden körülmények közt keresztülvigye, vagy időszerinti nagyobb szükség esetén hozzá ne nyúljon megtakarított tőkéjéhez. Segít a jelenen — a hátramaradók jövőjének mellőzésevel! Olynemű megtakarításokra van családunknak szüksége, melyek kikerülhetetlenek, melyeket nem mulaszthatunk el, melyeket nem hagyhatunk félbe érzékeny károsodásunk nélkül!

A családunk viszonylagos biztosításának lángoló vágya mellett az épen most említett körülmény hatása alatt vesszük mi igénybe sokan — előnyösebbnek hiányában — az életbiztosító társaságok jótékonyosságát, mert nem lehet tagadni, hogy tőke és vagyon nélküli egyénekre nézve nagyon jótékony intézmény az életbiztosítás, de aztán — terhes is. Tá-

vol legyen tőlem, hogy az életbiztosító társulatok ellen filipikázni akarjak! Teljesen jogosultnak tartom abbéli törekvésüket, hogy kockázatukért nyerjenek; hiszen nem philanthropikus, hanem rideg pénzintézetek, részvényekre s a részvények azért részvények, hogy hasznot hajtsanak tulajdonosaiknak.

Hic est cardo rei! Miért adjuk mi keservesen megneklülőzt pénzünket, jövedelmünknek egy nagy perzentjét, gazdag tőkepénzeseknek, a részvényeseknek; miért ne lehetne magunk között kölesönös biztosításokat eszközölnünk, a mikor aztán minden jövedelem a saját magunké lenne? — Más téren megkísértették már a kölesönös biztosítás eszméjét érvényesíteni; hogy egyebeket mellőzzek, csak a mult évben enquetetnek a hazai malmok, hogy kölesönös biztosítás által a nyereleményt magoknak takarítsák meg s az eszme nines elejtve. Miért ne lehetne e törekvést átvinni az életbiztosítások mezéjére is? Csak akarnunk kell: és segélyegyesületek alkotásával nélkülözhetővé tesszük magunkra nézve az életbiztosító társaságokat. Kísértsük meg: „egymásért, magunknak“!

Nagyon életbevágónak tartom gondoskodni arról, hogy legyen papságunk számára a magunkra erőszakolt takarékoságnak a meglévőknél előnyösebb alkalma, melynek felhasználása egyfelől takarékosagra vezet, de másfelől ellensúlyozza is az anyagiakban való gyámoltalanságunknak siralmas következményeit.

Ilyen alkalomnak tartom én és pedig erős meggyőződéssel az olyan intézményt, — nevezzük „lelkesi segélyegyesületnek“, — mely egyesítse magában a takarékpénztár és életbiztosító társaság előnyeit, ezek hátránya nélkül. A takarékpénztártól semmi körülmények között sem kaphatsz többet, mint a mennyit betettél, jó, ha 5%-os kamataival; a biztosító társaságoknál meg — ha sokáig élsz, — évi tetemes összegekben befizetheted, nagy megterheléssel, az egész kikötött biztosítási összeget, sőt megeshetik, hogy többet is. Ha pedig magunk társulunk „egymásért — magunknak“ jelszóval és elv alapján, akkor, esetenként apró összegekkel, tőkét nevelünk családunknak, akár csak a takarékpénztárakban; de a esalád fő korai elhalása esetében, életbiztosításhoz hasonló segélyben is részesül a hátrahagyott esalád.

De hát lehetne-e ily intézetet létre hozni, mely egyesítené magában a takarékpénztárak és életbiztosítások előnyeit, azok hátránya nélkül? A feleletet megadni egy tervezetben kísérem meg. Im itt következik a — tudom, hiányos ruhába öltöztetett eszme; de hát közös gyermekünk lenne az, mindenki járuljon azért felöltöztetéséhez, hogy aztán uzsoros kamattal rójja le irántunk háláját!

Györi Lajos.

(Folyt. köv.)

Nekrolog.

Bethlendi Endre 1850—1888.

Ha könyeimen át nem tekinthetek tisztán vissza a multba; ha a szívemben zajgó bús érzelmek megreszkettetik kezemben a tollat: hadd találkozzam elnézéssel azok részéről, kik e sorokat olvassák!

Megdöbbenve olvasám a hozzám érkezett gyászjelentés-

ből, hogy Bethlendi Endre, debreczeni ev. ref. főiskolai hittanár elhunyt.

Megszűnt dobogni a szív, mely szeretettel csüggött övéin; öszszetört az élethajó, mely anyagi megpróbáltatások zivatarai közepette immár biztos révpartra ért; a célnál esett el a pályafutó, itt hagyva szeretett nejét, ártatlan kis fiát, testvéreit, barátait . . .

Hát ennyi küzdelemnek ily gyorsan kelle porba hullnia?!

Lehetnek sokan e sorok olvasói között, kik ismerni vélték Bethlendi Endrét! Ámde bizonyára igen kevesen vagyunk, kik valóban ismertük őt. Én — úgy hiszem — ezen kevesek közé tartozom, mert több, mint két évtizeddel kell vissza tekintnem, hogy ismeretségünk, barátságunk kezdetét feltaláljam.

Bethlendi Endre Szilágymegyében, Bülgezd nevű községben született 1850-ik évben, hol édes apja, a már évekkal ezelőtt jobb létre szenderült Bethlendi András, szerény fizetésű ev. ref. lelkész volt. A több gyermekkel megáldott ároni család nem csekély mérvben nélkülözé az anyagi eszközöket a két fiú taníttatására. Azonban daczára ennek, az édes apa, ki szép tudományos készségű lelkész volt, bízva az isteni gondviselésben s ösztönöztetve lelke nemes sugallata által, gyermekeinek taníttatását nemcsak célul tűzte, hanem az akaratot tett is követé. Így jutott Bethlendi Endre a zilahi ev. ref. kollégiumba, hol kitaró, ernyedetlen szorgalommal folytatta tanulását egész az érettségi vizsga letételéig. Az igazság szempontjából nem vélem mellőzhetőnek megjegyezni, hogy a vaszorgalom kezdetben csak közepes eredményre vezetett nála s csak a 4-ik gymn. osztályba találkoztunk úgy Bethlendi Endrével, mint kitűnő tanulóval. Ez idő kezdete az ő szerencséje ébredő napjának! Mert a kitaró szorgalomért s feddhetlen jó magaviseletért tanítói s a tanárkar által szeretett 4-ik gymn. osztályos tanuló nevelőnek ajánlatot s fogadtatott el egy vidéki birtokos gyermekeihez. Ettől fogva meg lőn mentve az anyagi gondoktól. Élelme, ruházata s a szükséges pénz birtokába jutott. Mint kitűnő tanuló és tanító egyiránt elismerést vívott ki magának s V. gymn. osztályos korában már mint első kitűnőt találjuk őt osztályában. Ezen érdemsorozatot a teljes gymnasiumon át folytonosan meg is tartotta, többször érdemsíttétvén könyv- és pénzjutalomra szorgalma, jó magaviselete méltánylásául. Midőn másodéves bölcsész — vagyis a mai rendszer szerint 8-ik gymn. osztályú tanuló — volt, már azon ritka kitüntetés érte, hogy az (akkori magántanítói rendszer szerint) 5-ik gymn. osztályba tételét magán-, illetve segédtanítónak. Majd, midőn 1870-ik év júliusában az érettségi vizsgát kitűnő eredménnyel letette Zilahon, az azt követő októberben Debreczenben találjuk őt, mint harmadéves bölcsészt (mai néven 1-ső éves hittanhallgatót). Itt is sikerült kitűnő szorgalma által felköltetni maga iránt tanárainak figyelmét s mint kitűnő tanuló jótéteményekben részesíttetvén, a hittani tudományokat teljesen bevégezte Debreczenben. S ő, ki 4-ik gymn. osztályos tanuló korától fogva önszorgalma által tartotta fenn magát, sőt lehetőségig öreg szüleinek s tanuló öcsésének is segítségére volt, a hittani tudományok bevégezése után mint főiskolai elemi tanító, „Szilágyi intézetbeli“ nevelő, szénior tatarékossága által lehetővé tetté régi vágyának valósítását, hogy külföldi egyetemekre menjen, tapasztalat, ismeretszerzés végett. Több évi külföldön lét után — saját szavai szerint — mintegy ezer forint értékű könyvgyűjteményt szerezve külföldi útjában, ismét visszatért honába, édes anyját, testvéreit, néhány barátját (köztük engem is, mint kémeri lelkészt)

meglátogatva töltötte kevés idejét, míg Debreczenben a segéd-tanári állomást, melyre meghívott, elfoglalá, hol később rendes hittanárrá választatott s mint ilyen, lelkészsé avattatott. Házasságra lépett Menyhárt János tanár úr egyetlen leányával Kornéliával s majd ennyi szerencse, siker s öröm után az édesapai öröm is részéül jutott . . .

De itt tegyük le a tollat! . . . Egy fájdalmas sóhajjal áldozom emlékednek kedves barát! Talán jobb lesz vala, ha gyermekkorunkban előttem kifejezett vágyad teljesül, hogy Zilahon gymn. tanár lesz vala belőled?! . . . Többet emeltél, mint a mennyit erőd megbírt! Lankadást nem ismert, kitaró szorgalmad túlfeszíté a húrt, lelked, tested megtört: porsáto-rod sírba hullt! . . . Nyugodjál csendesen! Emlékezed közöttünk élni fog! . . .

Nagy-Várad, 1888. febr. 17.

Bombi Lajos.

Én is oda tartozom azon kevesek közé, a kik valóban ismertük Bethlendi Endrét. Láttam őt emelkedésében több éven keresztül, majd észleltem szomorú hanyatlásának bántó tüneteit. Mint hittanhallgatók együtt tanultunk több tantárgyat itt Debreczenben, ő egy évvel utánam járván; együtt voltunk éveken át külföldön; együtt tanárkodtunk főiskolánkban s mult hét péntekén ott állottam koporsójánál, láttam beesett szeméit, elsárgult arcját, — Budapestben, a lipótmezei tébolyda halottas házában.

Szegény néhai jó barátom, én is meggyujtom fölötted az emlékezet fáklavilágát. Ugy érzem, hogy a mit a föntebbiekben gyermek- és ifjúkorod barátja elmondott, azt én nekem, ifjú- és férfikorod szövetséges társának meg kell egyetmással pótolnom. Minden adat rendelkezésemre áll külföldön vezetett naplómban, iskolai évkönyveinkben, szívemben, fejemben, hogy tégedet, főként életed utolsó tizenkét évének főbb mozzanataiban nyomról-nyomra kísérjelek, jellemezzelek.

A teljes hűség kedvéért följegyzem B. E. születésének napját is, a mint ő azt egy könyvecskémbe maga bejegyezte. E szerint ő 1850. június 17-én született. Itt Debreczenben 1874-ben végezte a theológiát s az 1875—76. tanévben volt főiskolánk széniora. Ez idő alatt folyamodott Edinburghba, a skót Szabad-Egyház által a magyar és cseh hittanhallgatók részére tett alapítványra való fölvetéseért. Én jártam el ottan ügyében, ki akkor már egy év óta ott voltam s emlékezem, mily örvendező levelet írt hozzám, mikor tudattam vele, hogy fölvetetett a szép alapítványra s így meg van neki adva az eszköz, hogy régi, tanulókorunkban velem együtt táplált célját valósíthassa. Mint naplóból látom, 1876. október 23-án érkezett meg (Lévay Lajossal együtt) Edinburghba. Ott töltött két semestert s egy évvel utánam, 1878. április 15-én Baselbe jött, fölvetvén az ottani theologiai Alumneum fizetés-től ment növendékei közé. Egy szobában laktunk itten azon év július 10-ikéig, a mikor én, mint theologiai akadémiánkba meghívott segéd-tanár három évi külföldön lét után haza jöttem. B. E. pedig Baselen töltvén három félévet, 1879 nyarán Genfbe ment át s ott is stipendiumot élvezvén, mint az Oratoire növendéke egy évig tanult. 1880. nyarán aztán haza jött, segéd-tanári állást nyervén debreczeni theologiai akadémiánkon.

Igy hát ő négy évet töltött külföldön, mint első lelkész-képességi vizsgáját már azelőtt letett lelkészjelölt, — többet,

legalább az én tudomásom szerint, mint az újabb időben bármely más hazánkbeli végzett theologus.

Az 1880—81. tanévben kezdette meg segédtanári működését főiskolánkban, mint a vallásbölcsezet és az angol nyelv tanára. A következő két iskolai évben is ugyanezen tantárgyakat tanította, az 1882—83. tanévben reá bízván még a francia nyelv tanítása is. Az 1883—84. tanév folyamán a vallásbölcsezet és az angol nyelv mellett már az ószövetségi exegetiszt és a bibliai theológiát is tanította s négy évi segédtanárkodás után az 1884. augusztus 18—23. napjain tartott egyházkerületi közgyűlés által az újonnan felállított 5-ik theologiai tanszékre egyhangúlag rendes tanáruvá választatott meg. Tanári működését a múlt 1886—87. tanév első felének végétől azonban kénytelen volt beszüntetni, az elmeállapotában tapasztalt szomorú tünetek miatt a főiskolai előjáróság nem engedhetvén meg neki a további tanítást. Ettől kezdve egyideig rokonainál, majd később a budai, már említett szomorú házban kereste a gyógyulást. De hiába! Folyó hó 15-én, élete 38-ik évében, Menyhárt János hittanár kedves és művelt leányával, Korneliával töltött harmadfél évi házasság után örökre kialudt élete fátyla.

Hogyan jellemezzem már szegény elhunyt barátomat?!

Lankadást nem ismerő törhetlen szorgalom, lángoló lelkesedés, hitbeli meggyőződésért tűzbe menni kész buzgóság, olykor-olykor a türelmetlenségig fokozódó hevülés képezték kiválóbb lelki sajátságait. Többet, sokkal többet tanult, mint a mennyit elméje képes lett volna feldolgozni. Mindtovább haladva, figyelmeztetéseink, kéréseink daczára, mindig csak a külföldi írók eszme- és légkörében mozgott s nem tudta megismerni saját egyházunkat, ennek szükségeit. Így aztán s nem is tudott jó magyar irányra szert tenni soha. Már rendes tanár korában mindinkább került a társadalmi érintkezést s csaknem idegenné tette magát közöttünk.

Kinn a külföldön főként a vallásbölcsezet tanulmányozásával foglalkozott, e mellett még az exegetikumokba szeretvén leginkább bele mélyedni. Az elsőben mindenestre bámulatos jártasságra tett szert. Azt csak mi tudjuk, a kik őt közlőül ismertük, de volt hallgatói is bizonynyal tanúságot tesznek arról, hogy mily mély, széles körű ismeretei voltak e téren s hogy mily lángoló lelkesedéssel tudta ezeket tanári katedráján érvényesíteni. Ha rendes körülmények közt marad és fejlődhetik szellemi ereje, hírneves bölcsezt vált volna belőle.

Temetése nagyon szomorú volt. F. hó 17-én d. u. 3 órára bánatos özvegye és ipa, továbbá Diesőfi József kartársam, barátom és én átmentünk a pesti oldalon levő lakásunkról a budai lipótmezei házhoz. Az intézet halottas házában volt kiterítve az elhunyt. Megnéztük őt, majd a leszegezett koporsóra rá tettük az ifjú özvegyő és „a debreczeni tanártársak“ koszorúit. Utánunk csakhamar megérkezett az intézet lelkésze, Laky Dániel ev. ref. gymn. tanár, kíséretében levén Kenessy Béla és főiskolánk volt növendéke, Fiók Károly, mindketten a budapesti ev. ref. főiskola tanárai. Laky D. rövid, de szívből fakadt szép beszéde és imádsága után, a rajtuk kívül még ott levő szolgáló-mélyzet föltette a koporsót a gyászkoocsira s az intézettől igen távol, azt hiszem, jó félmérföldnyire eső Németvölgyi temetőbe mi négyen debreczeniek kísértük kocsinkon a sokszor robogva haladó gyászszekeret. Oly szomorú volt az, hogy igaz bánatunkat, fájó részvétünket nem oszthattuk meg többekkel.

A budai szép hegyek egyik völgyében nyúgoszik tehát B. E. Ha talán föl akarná valaki sírját keresni, kérdezze meg, hol van a budai Németvölgyi temetőben a 4-ik osztály, — a 16-ik sor, — a 10-ik sírszám? — megmutatja azt neki az ottani temetőőr.

És most visszarepül még egyszer emlékezetem a távoli multba, mikor ismerni kezdettek, elköltözött régi jó barátom! Sok, nagyon sok emlék csatol hozzád, melyeket nem lehet könnyen elfelednem. Hű munkás, buzgó keresztyén voltál. Nem érdemléd meg korai és olyan szomorú végedet. Legyen poraid fölött könnyű a nehéz rög! Özvegjednek, kis fiadnak legyen oltalmuk a jó Isten! Mi barátaid, kartársaid igaz részvétellel osztozunk nehéz fájalmokban.

Csiky Lajos.

K ü l f ö l d .

Merle d'Aubigné Károly felszentelése.

A genfi „Semaine Religieuse“ legközelebbi, jan. 28-iki — 4-ik — számában, a lap homlokán, mint vezérezikk jelent meg a fenti cím alatt egy lelkészfelavatási szertartást leíró czikk. Minthogy az itt leírt szertartás a minálunk szokásban levőtől meglepően elüt, és e mellett — szerintem — mint igen tanulságos, nagy figyelemre méltó: jónak látom azt e becses lapban közzé tenni, tisztelettel kérve t. Szerkesztő urat annak felvételére. A czikk egész terjedelmében így hangzik:

„Merle d'Aubigné Károly úrnak, a reformáció hírneves történetese élő két fia ifjabbikának a szent hivatalra felszentelése vasárnap, jan. 22-ikén, 3 órakor, az oratorium kápolnájában ment végbe. Az istenitisztelet e helye, a körülménynél fogva, komoly és előkelő hallgatósággal egészen megtelt, melyben városunk minden egyháza képviselve volt.

A kitűzött óra után néhány perczel az ifjú jelölt belépett a kápolnába és a szószek lábánál helyet foglalt, körülvéve egy, hét vagy nyolcz különböző felekezetbeli lelképásztorokhoz és papokhoz (pasteurs et ministres) tartozó harmincz főnyi csoport által. Megjegyeztük e csoportban Barde, Baumgartner, Berthoud, Bost, Brocher, Chaponné, Chatelain, Choisy, Christen, Teod, Decombaz, Faye, Deluz, Durand, Faure, Ferrière, Götz, Gretillat, Hirschgartner, Hunnex, Martin, Mitterdorf, Perrelet, Petavel, Pons, Rimond, Rivier, Rörich, Ruffet, Thomas és Tophel urakat; de lehet, hogy ez előszámlálás még nem teljes.

Corneille szép énekének: „Óh igazság Istene“ eléneklése és Ruffet professor egy imádsága után Gretillat, a neuchateli független Facultas professora, ki a szertartáson elnökölt, felolvasott, Bersier liturgiája szerint, az Irásnak a lelkészi kötelemekre vonatkozó helyeiből egy kiválasztott gyűjteményt.

Azután Tophel lelkész, ki a szószekre lépett, textusul felvette szent Pál ezen szavait: „Ő az (a Krisztus tiközöttetek, a dicsőség reménysége), a kit mi predikálunk, értesítvén és tanítván minden embert minden bölcseségben, azért, hogy minden embert tökéletessé tegyünk a Krisztusban s ezen célból van az, hogy én munkálkodom, harcolván minden erélylyel, melyet Ő én bennem hatalmasan kifejt.“ (Koloss. 1: 28, 29.)

Tophel úr, miután kezdő beszédében rövid célzást tett az atya tisztelt emlékére, ki mennyire örült volna, ha két fiát maga vezet be az egyház szolgálatába, szövegét igen komoly

és igen hatalmas módon kifejtette, törekedvén kimutatni hallgatóinak, különösen pedig tisztársainak, hogy mily nagy az evangéliumi szolgálat magasztossága mind azon czélban, melyet azok elé tűz, a kik azt magokra veszik, mind azon segítségben, melyet nekik ajánl, mind végre azon feltételben, melynek őket alá veti. A szolgálat végcélja: minden embert tökéletessé tenni a Krisztusban, vele munkálni, hogy visszaállítsák és megvalósítsák, még a lelegezetet teremtésben is az Isten képe, úgy a mint az tündöklött a Krisztusban, a teljesen emberi élet keretében. A segítség pedig, melyet Isten ajánl az ő szolgálóinak, elsöben tisztársaik segítése, a kik közül mindeneknek megvan a maga különös küldetése, azután pedig az egész egyház segítése, melynek hívatása nem az, hogy buzgólkodó téltenségben maradjon, hanem hogy cselekvőleg együtt munkálkodjék szellemi vezetőivel, azokat karjain hordozza, ösztönözze a munkára s emelje a testen való győzelemre, ha hűségök gyengül. Végre a szolgálat feltétele: a Krisztusban való élet; tehát az újjászületés és azután az Onnanfelüli élet átszállása. A szellemi nemzés ezen ténye, mit össze nem kell téveszteni a tiszta philanthropiával, a bennünk munkálkodó isteni erő bírását igényli. És a magosságból jövő ezen hatalmat a mai predikátoroknak meg kell szerezniök, ha nem akarják, hogy a megtért részek megelözzék őket a mennyek országában. Mindez nem történhetik türes, lemondás, gyötörödés, munka, a lélekkel való harcz és könyörgés által az Istennel való harcz nélkül. A keresztyén, a hű pásztor, ki a szennyel való minden érintkezéstől iszonyodik, és igyekszik lelkét a sátántól elszakítani, üldöztetni fog; hanem ezen nem kell panaszkodnia, sőt inkább e miatt boldognak érezze magát, mert ezen, a Krisztus nevéért tört gyalázat az ő szerencséjének forrása és üdvözöge.

Ezen beszédet, melyet nem a fenti halvány rajzolás után kell megítélni, — mert az a megindító kifejezésekben és határozatos felhívásokban felette gazdag volt és minden helyein magán hordozta szerzője sajátos véleményeinek és jelenlegi elfoglaltságának nagyon feltűnő nyomait, Merle d'Aubigné J. H. ismert énekének: „Az örökkevaló az én részem“ ... elénekése követte.

Azután maga Merle Károly úr ment a szószékre és néhány teljesen komoly és egyszerű szavakban elsöben azon hálaát fejezte ki, melyet érzett ez ünnepies órában, az ő tisztelt atyja és kegyes anyja és az egyház iránt, mely neki szellemi családu szolgált és vallásos nevelését eszközölte, a neuchatei független Facultas és a genfi keresztyén-egyesületbeli barátjai iránt. Azután röviden előadta tani meggyöződéseit, melyek a bűnösökért megholt és feltámadott Istenfia megváltó munkájában való hitben összpontosulnak. Majd vallásos tapasztalataiból néhányat szerényen elbeszél, elmondván, hogy a hazájában hallott komoly felhívó szövegek mint ösztönözték, hogy tépje szét a kötelékeket, melyek őt még e világhoz kapcsolták; és hogy a Felébredés — Reveil — theológiájának tanulmányozása, melyre felhívott, mint edzette meg hitét és mint vezette őt azon óhajásra, hogy a Szentlélektől újonnan bemeztessék. Ezután Merle Károly itt elbeszélte a gyülekezetnek azon félelmeket, melyeket tapasztalt, midőn magára tekintett és egyszersmind azon bizalmat, melyet Istenre tekintve érzett. Végül kérte barátjainak könyörgését magára és azon munkára, melyet folytatni indul a belga missiói egyház szolgálatában a louvière-i parókhián, Mons mellett.

A jelöltnek ezen személyes hitéről való vallástétele után Gretillat professor úr elfogadtatta vele a szokásos elkötelezettséget és mialatt a felszentelő lelkészek kezeit reá vetették, Barde professor úr ünnepiesen esdette Isten áldását az új lelkész pályájára.

A Keresztyén-egyesület tagjai által előadott karének (Óh mily szépségek a hegyeken stb.) és az egész gyülekezet által hangoztatott dicséret bevégezte a szép vallásos szertartást, melyet a Merle d'Aubigné család egy régi és hű barátjánál családias és szíves elfogadás követett.

Mindnyájunk hő kívánásai kísérik a genfi gyászolt professor két fiát a szolgálatban, melynek teljesítésére Isten őket a belga egyházban elhívta. De szeretjük reményleni, hogy az ő keresztyéni munkásságok nem mindig helyét hazánk határain kívül fog működni.

Kis-Marja, 1888. február 7.

Könyves János,
ev. reform. lelkész.

Anglia. Spurgeonról már jeleztük, hogy a baptista unióból kilépett (1887. okt. 26.), nem akarván oly társasághoz tartozni, mely „unitárius nézetekhez hajlik s melyben olyanok is vannak, kik a Krisztus engesztelő áldozatát s a Szentlélek személységét tagadják. a bűnesetet mesének s a hit által való megigazulást erkölcstelennek nevezik stb.“ A nagyhirű szónok e lépése az unió körében nagy megdöbbenést keltett s az intéző férfiak mindent elkövettek, hogy a derék papot ismét megnyerjék. F. é. január 13-án egy deputációt küldtek hozzá, de eredménytelenül, mert Spurgeon kinyilatkoztatta, hogy elhatározásával szakítani képtelen. Az unióhoz azonban egy indítványt intézett írásba, mely szerint tegye magáévá az „Ev. Allianz“ hitvallását s ő a maga további eljárását attól függeszté fel, hogy ez új hitvallás minő hatást idéz elő. A baptista unióról keményen nyilatkozott: nem tarthatja azt keresztyén társaságnak, mivel jelenlegi állapotában csak egy: „Confederation in Evil“ (= társulás a gonoszban) az. De mert nem mondta meg azon tagok neveit, kiknek tana neki nem tetszik, sem pedig azon tani pontokat elő nem adta, melyekben ő megbotránkozott, az unió január 18-án elfogadta Spurgeon lemondását de megjegyezte, hogy kár volt Sp.-nek vádaskodni, ha a vádoltakról nyíltan szólni vonakodik. Az ez alkalommal neki hevült vita folyamán kinyilvánította Greenhough, hogy ő ismeri névszerint mindazokat, kiket Sp. hamis tanítóknak vall, de a kik ő szerinte kivétel nélkül hívek mindnyáján az evangéliom alaptanaihoz s Sp. felett csak sajnálkozik, hogy hazug besúgásra oly könnyen hallgatott. S midőn Sp. jelen volt öcsese Spurgeon Jakob (szintén pap) tiltakozott testvére mindennemű bírása ellen, kemény szavakban tudtára adták, hogy az igazság felette áll mindennek s hogy azt tartsa testvéri köteleességének, hogy Spugeont megtérésre bírja. Mi kíváncsian nézünk a mozgalom további fejleményei elé, mely nagy port vert még Ausztráliában is, hol Sp. fia papi hívatalt visel.

Németország. Tanítványi hálás emlékezéssel jegyezzük fel a szomorú hírt, hogy Woldemar Gottlob Schmidt, a lipcei egyetemen az újszöv. exegesis egyik tanára, a mult hó 31-én 51 éves korában meghalt; még jan. 30-án előadást tartott s már 31-én tüdőgyuladás ragadta el. Vezéri szerepet nem

játszott, de mint tudós és tanár hív volt haláláig. Így költöznek el azok, kik bennünket ott kint oly szívesen fogadtak és vezettek s nekünk nem marad egyéb fent, mint itthon a messze távolban kegyeletesen megemlékezni az elszenderedettekről! A nemes lelkű *Hodemann* († 1886. szept. 28.) után a derék *Schmidt*-ben már második külföldi tanítónkat gyászoljuk! **D.**

Különfélék.

A tiszántúli ev. ref. egyházkerületben a Magyar Prot. Tud. Irod. Társaság tagjaiul jelentkezettek kimutatása. (Folytatás.) 179. A h.-böszörményi ev. ref. egyház 100 frttal a Társulat alapító tagjai közé lépett be. Eddigi kimutatásaink szerint van már a Társulatnak egyházkerületünkben 6 pártfogó (4500 frt), 39 alapító (100—100 frt), 53 rendes (5 évre 6—6 frt), 45 pártoló (3 évre 3—3 frt) és 36 segélyező tagja. Ezen utóbbiak közül egy, egész életidejére évi 1 frtot ajánlott fel, egy nem nevezte meg az általa adandó segélyösszeget, 34 pedig egyszermindenkorra 199 frtot ajánlott föl a kitűzött célra. (Folyt. köv.)

Debreczei főiskola. Somogyi János III-ad éves tanítóképzési növendék egy havi gyöngélkedés, közelebb 3 napi súlyos szenvedés után f. hó 19-én jobb létre költözött. Halála gyenge szervezettel, de törhetetlen akaraterővel bíró munkás lélek földi életének vetett véget. Egyike volt a boldogult azoknak, kik minden anyagi segítség nélkül, önerejükre támaszkodva, becsületes munkájuk, kitartásuk által küzdik fel magukat. 1861-ben Szilágy-Somlyón született; szüleit korán elveszítve, teljesen magára hagyatva, küzdött mint gyermek és ifjú; — a sok hányatásban lelkileg nem megtörve, de megerősödve, Gymnasiumi tanulmányait Zilahon és Nagy-Enyeden végezte, önfentartása végett közben hosszabb időt töltvén vidéki segédjegyzőséggel. Mígön ezelőtt harmadfél évvel a tanítói pályára iránt való benső vonzalom által vezéreltetve Debreczenbe jött, már 24 éves ifjú volt, a férfikor komoly elhatározásával és megállapodott irányával felruházva. Különösen a természet retek alkotásai iránt bírt kiváló érzékkel s szabad idejét azok szemléletére, kutatására szentelte. Meghatva állott meg fogékony lelke egy-egy kiválóbb természeti kép előtt, nem egyszer irónt ragadott, hogy a látottakat úti jegyzetei közt rajzban is megörökítse; e mellett a hozzájuk férhető természeti tárgyaknak, különösen a ritkább szépségű ásványpéldányoknak szorgalmas gyűjtője volt. Keves vidéke maradt el hazánk kiterjedt földünk Tatrától a Vaskapuig, melyet be nem utazott, — sok nélkülözéssel és fáradsággal bár, de a legnagyobb lelki gyönyörűséggel. A közelebbi múlt nyári szünidő végén is a Közép-Kárpátok vidékéről tért meg, megrakottan válogatott példányokból álló ásványgyűjteménnyel, melynek nem egy darabja gazdag gyűjteménynek is díszére vált volna. Tanítói pályája iránt pedig valóságos lelkesedéssel viselkedett. A kemény téli idő, mely a közelebbi karácsonyi ünnepkövetsege menő ifjúnak folytonos útítársa volt, végleg megtörte gyenge test-szervezetét. Temetése f. hó 21-én ment végbe. Pályatársai könyezve énekeltek koporsója felett a megható éneket: „Uram! te szabad vagy rendeléseidben”; mely után Csiky Lajos hittanár buzgó imádsággal bocsátotta utolsó földi útjára az elhunytak korán kimerült földi részeit. Immár a sírban nyugoszik a

27 éves ifjú, tevékeny lelke fenn jár az örök tudás forrásánál. Önerején küzdött ő a földi létben; ki mondhatná meg, mivé fejlődik, ha kedvező körülmények közt haladhat pályáján s bámulatos munkakedvének megfelelő tért nyert az életben. Az Istennek böles czéljai vannak mindenekben. (O. I.)

Gyász hírek. F. hó 15-én hunyt el *Nagy má té József* ramocsaházai ev. ref. lelkész, életének 75-ik évében. Temetése 18-án volt a környék lelkipásztorainak és a megboldogult gyülekezetének nagy részvéte mellett. A templomban imádságot, majd gyászbeszédet *Lukács Ödön* f.-szabolcsi esperes mondott II. Kor. 1. 12 alapján. Ez ígék igen találóan jellemzik a hű lelkipásztort, ki ha kicsiny kört világított is meg, de majdnem 47 évi hivataloskodása alatt életével mutatta meg, hogy milyennek kell lennie egy protestáns lelkésznek, ki nemes hivatását igazán akarja betölteni. A temetőben *Szentpéteri István* s. lelkész tartott sírbeszédet. Az elhunyt lelkipásztort unokáin kívül két leánygyermek és fia: *Nagy má té Albert* kislétei ev. ref. lelkész gyászolja. Béke és áldás elhamvadó poraira! — *Sarkady Nagy Imre* t.-sasi lelkészt súlyos csapás érte hű nejeinek, *Bán Etelka* asszonynak f. hó 16-án, élete 28-ik évében történt gyászos elhunytában. Adjon vígasztalást a jó Isten a bánatba merült férjnek megmaradt gyermekeiben s az elnyugodott jó nő porai fölött víraszszon a szelid emlekezet!

Megjelent „A magyarországi evang. reformált egyház egyetemes konventjének jegyzőkönyve. Budapest, 1887. nov. hó 19—26. napjain. Kiadta *Tóth Sámuel* konventi jegyző.” A 175 lapra terjedő jegyzőkönyv megjelent Debreczenben, a város könyvnyomdájának nyomásában.

Múlt heti számunkban a „Különfélék” rovatának czikkeibe néhány boszantó sajtóhiba csúszott be. Így az 59-ik lapon az államtudományi pályakérdés „népességi” szava helyett „népésedési”, a 60-ik lap hasábján pedig a kétszer is előjövő „executiva protestas” helyett természetesen „ex. potestas” olvasandó.

Szerk. posta. D. Gy. Utrecht. Köszönet a küldeményért. Nézetem szerint mindenesetre meg kell már önnek a gyakorlati élet munkáját kezdenie. Minél később jö haza, annál nehezebb lesz az itteni viszonyok keretébe illeszkednie. — F. B. Bécs. Érdeklél várom kilátásba helyezett tanulmányának megérkezését. Magánlevelem meg önhöz. — M. J. B.-Diószeg. Egyháztörténeti szempontból érdekes tanulmány lehet az. Ha három-négy számla beszerítható lesz, szívesen közlöm. — D. L. N.-Várad. A nekrológot ímé kiadtam. A másik kettőre is mielőbb sor kerül. — D. Gy. N.-Várad. K. L. M.-Túr. F. Gy. N.-Kikinda. Dr. Somerville úr missiói működéséről való becses tudósításokra kellő sorrendben mielőbb igyekszem sort keríteni. Türelmet kérek, mert szerkesztői fiókom túl van most egy kissé terhelve. És ez az egy ív oly hamar betelik! Az egész beszéd közlésére, sajnálatomra, nem vállalkozhatom. Főként kisebb kéziratok visszaküldése teljesen szokatlan dolog volna, melyet szintén nem vállalom magamra. — Egy falusi pap. Köszönet a jó cikkért. Jönni fog.

Laptulajdonos és felelős szerkesztő: **Csiky Lajos.**